

celler), d'on l'aparició de la forma moderna *escarcereller* que ja apareix almenys en el S. XIV: *Els Ordonaments de Perpinyà* de 1294 en contenen un títol «Ordonament del *escarseler*», si bé és veritat que el text porta «Rex Maioricharum voluit et ordinavit quod si deinde *carselarius* ---» (RLR IV, 514); podria ser que el títol sigui posterior al text primitiu en llatí; 7 de tota manera Alart (*InvLC*) col·lecciona vuit exemples de la forma amb *es-* fins a 1384 (sis escrits *-eler*, dos *eller*; quatre d'ells escrits amb *-rc-* o *-ris-*, els altres amb *-rs-*). Altrament es produí també una forma mixta *carceller*: «lo hu --- estava en la pressó; e l'altre amich --- vench al *carceller* e recaptà gràcia --- que entràs en la presó per aquell ---» en StVicençF (*Quar.*, 221.158) i JRoig; 8 «*carceller*: custos reorum» en Busa-Nebr., 1507 (B-II-6.60, 61); «*escarcereller*: philacistas, custos carceris», OPou (*ThPu.*, 1575, 17); «gran claró vaig veure: / la Mare de Déu, / qu'em venia a treure / les claus a les mans, com l'*escarcereller*» (S. XVII, cat. or., MilàF, *Romllo.*; «yo soch <dintr> e la pressó: tu'n fossis l'*escarcereller*!», *Romllo.*, recollida pel seu germà a Bna. o Penedès, 361AII). *Carceratge* i més generalment *carcelatge*, a. 1370, *AlcM*; i amb la mateixa influència que *escarcereller*: *escarceratge*,⁹ etc.: «los presoners --- pagaven de *carcelatge* sinch sous de entrada e sinch sous de exida e sinch sous de ferrat ---», f° 56v, i *carcellatge*, f° 74r, *Spill de Castellbó*, de l'any 1518. *Carcellera*. *Carcelleria* [1329, *AlcM*] o *escarcerellera* [1373, 1395, «lo ofici de la ~ de Perpenyà», *InvLC*]. *Carceració*. *Carceral*. *Carcerar*. *Carcerari*. *Carcerat*. *Encarcerar*: «aquell sant hom pres, batut e *encarcerat*», Llull (*Merav.*, *NCL* II, 118); «e l'emperador ab mal' ira / fo fort mogut contra Pilat, / e mandà que fos *encarcerat*: / en la presó lo van menar ---» (el ms. porta *encarcerar*, amètric), *Lleg. Rimades* de Sevilla, v. 649; *encarcerats*, Eiximenis (*DoctrComp.*, p. 313); *encarcerament* [Llull].

1 En el *Cartoral*, a. 1324, inèdit de Vilafranca de Conflent (que lleigeix a l'Arxiu de Perpinyà), f° 6v i 13v. La versió llatina porta «ratione custodie *carceris* --- illi qui custodit *carcere me* ---». Comprenem que hom havia fet que el mateix pres fes pagaments al *carceller*, i que això s'havia convertit en certs llocs en una espècie de sou d'aquest, cosa que després considerarien prudent abolir: els *Stils* de Vilafranca tenen un capítol «de salario *carcellarii* et a quibus non persolvitur», f° 40v. Cf. altra cita d'aquest bàrbar costum, infra, doc. de 1518.

2 *Donec*, f° 46r2, ms. A, 1, però *carcere* en el B. Més de *carçre* en Llull, *Blanq.* I, 179.13; *lo meu carçre* I, 180.25. — 3 En altres passatges de l'obra apareix *càrcer* en els dos gèneres, i també un resultat diferent, quant a la forma, del gènere femení, *càrcera*: en el 61r2 (n. 39) B porta en una *càrcera* i P, en una *càrcer*; a la inversa *lo càrcer* B i la *càrcera* P, en el f° 65r1 (n. 28). La forma *càrcera* es lleigeix també en els *Usatges* (*NCL*, 59) «l'endemà que pres serà és lexat; e si més serà retengut en *càrcera*, o en ferres més, o en tàvega ---». — 4 No m'explico

encara prou una acc. antiga, de la qual només tinc un testimoni; convé comprovar millor el ms. (no fos que s'hi pogués llegir, p. ex., *corcor*, *carie*, *carcor* o cosa així, cf. *carcò* 'corc' tort.): «a dolor de dents: picha fulles d'olivera, e axeta-les amb lo vi-nagre --- e quant serà refredat, metets-ne a la bocha, e auciu lo *carçer* e toyll la dolor» en la *Manescalia* (S. xv, aprox.) del P. Batllori (*AORBB* v, 220). No és pas clar com la càries o corc dentari pogué ser anomenat presó, bé és veritat que quan la corcadura és forta, en moments aguts i avançats, la congestió dolorosa pot arribar a donar una sensació més o menys comparable a un atenallament o enclòiment d'aquell sector de boca. — 5 Veg. la bella monografia d'Ag. Duran i Sanpere, *Barcelona i la seva Història* I, 716-767 (espt., p. 722). No cal, doncs, postular l'existència d'algú anomenat *Carcereny* per explicar-se el nom de la torre, per més que aquest cognom realment existeixi (qui sap si provinent d'aquest NL o d'un altre nom propi semblant). Veg. també sobre aquest nom propi Balari, *Orig.*, p. 143. — 6 Documentat en cat. des de 1366 aquest italianisme per al qual veg. *escarcerela* en el *DCEC* II, 333 (cf. el comentari de Chabàs al vers 2746 de *Spill* de JRoig. — 7 També es comprèn que l'etimologia popular no obrés en b. llatí, sinó només en català, i fóra raonable suposar que el primitiu *carcer*, *-çre* ja no fos d'ús popular llavors en català, i que per no haver-hi cap de família en la llengua del poble es produís la metacedeusi: el cas és que en b. llatí i en oc. ant. (*carcelier*) no es coneixen formes amb *es-*. Afegim «*escarsseller* de la cort de Perpenyà», 1316 (RLR xxxi, 61). Sembla que Desplanque, infra, en tingui un ex. ja en 1252. Eiv. *escarsxellé* (PzCabrerero). — 8 «Com *carceller* / pres me tenia / ma homenia», «les dones --- qui vol guardar --- / no hi basten cans / murat castell / --- / tal *carceller* / en va trahulla», *Spill*, 3140, 8498. — 9 «Per a paga de l'alimentació havien de pagar 4 diners diaris de *scarcelagium*» a. 1287, Desplanque, *Inv. Arch. Thuir.*, p. xxviii; «per *esquarselaye* que demanaven» 1364, *-rtselaje* 1384, Alart, *InvLC*: «posseix esta casa lo ters de tots los *escarsellatges* de la presó de Alins», Capbreu de Castellarnau, any 1759, 74.

Carcinoma, V. *cranc* *Carcoler*, *carcolera*, V. *cará* *Carculla*, V. *caragol* *Carcunda*, +*carcunderia*, V. *DCEC*, s. v. *carcunda* (I, 680)

CARD, del ll. *CARDUS*, -ŪS, id. □ 1.ª doc.: 1322.

En un ban de la Mostassaferia de València: «Draps no sien cardats sinó ab *caris* d'erba», 26v. També apareix en una carta de l'epistolari del Cerimoniós; sovint en Ausiàs (recordem *Llir entre caris* ---, etc.); i en Joanot Martorell: «e hon se mostrava la seda, se mostraven *caris* de argenteria brodat» (Ag. I, 125). En llatí, al costat de la forma més clàssica, es troba també en textos més tardans *CARDUS*, *CARDI*; veg. les dades d'aquest junt amb les del quasi-sinònim *CARDO*,